

Nr 445.

Av herrar **Holmberg** och **Dahlgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Folkskolor m. m.: Bidrag för vissa byggnadsarbeten, m. m.

Det finns ingenting i årets förslag till skolstat, som ger täckning för löf-tena om en period av stora reformer i fråga om den grundläggande skol-utbildningen. Beslutet för två år sedan om nioårig enhetsskola har visserligen följts av nya utredningar, vilkas arbete man anser sig böra avvakta innan några genomgripande förändringar vidtagas. I princip har riksdagen dock fastställt riktlinjerna för den nya skolpolitiken. Enighet har också rått om några av de grundläggande förutsättningarna för att övervinna den nuvarande folkskoleundervisningens stora brister. Även utan ytterligare utredningar är det sålunda klart, att den nödvändiga utökningen av skoltiden och den i princip godkända förändringen av undervisningen icke skulle kunna ske utan ett stort tillskott av nya lärarkrafter och skollokaler. Men på dessa områden innebär den nu föreslagna skolstaten inga framsteg.

I fråga om skollokalerna säger sig departementschefen räkna med en »viss ökning av investeringsbeloppet». En *nominell* ökning på 16 miljoner föreslås också jämfört med fjolårets anslag till skolbyggnader. Det är emellertid ovisst och knappast troligt att detta förslag innebär en *reell* ökning med hän-syn till de ständigt fortgående starka prishöjningarna. I varje fall framgår tydligt av skolöverstyrelsens beräkningar att det fordras ett avsevärt större anslag till skolbyggnader *även om det bara gäller att förhindra en ytterligare försämring av läget*.

För två år sedan var den beräknade kostnaden för skolbyggnader, för vilka statsbidrag redan inkommit eller beräknades inkomma inom den när-maste tiden, 215 miljoner kronor. I år anger skolöverstyrelsen motsvarande belopp till 345 miljoner kronor.

Totalkostnaden för det nu aktuella byggnadsbehovet för folkskolan be-räknar skolöverstyrelsen till 925 miljoner kronor mot 600 miljoner kronor för två år sedan.

För två år sedan förklarade skolöverstyrelsen, att den kunde »under inga förhållanden finna försvarligt» att beräkna byggnadsverksamheten detta år till mindre än 120 miljoner kronor. Riksdagen prutade ned till två tredjedelar av detta belopp och gav samma anslag även i fjol. Resultatet har blivit en sådan eftersläpning, att överstyrelsen nu finner nödvändigt att räkna med en tillståndskvot på 300 miljoner för nästa budgetår.

Från dessa utgångspunkter har överstyrelsen räknat med ett anslagsbe-hov för nästa budgetår på 78 miljoner kronor, men departementschefen före-slår endast 50 miljoner kronor.

Om man begränsar skolbyggnadsprogrammet på detta sätt måste resul-

tatet bli ett ytterligare ackumulerat behov av skollokaler, ökade svårigheter för undervisningen redan nu samt sämre förutsättningar att inom rimlig tid förverkliga riksdagens principbeslut om nioårig skola.

Till bilden hör också, att varje år tusentals ungdomar, som söka inträde vid läroverken för att få en bättre undervisning än den folkskolan kan ge, måste avvisas därför att det även vid läroverken råder stor brist på lärare och skollokaler.

Med hänsyn till dessa förhållanden förefaller överstyrelsens förslag till skolbyggnadsprogram för budgetåret 1952/53 vara ett minimum, som man inte kan underskrida utan allvarlig risk för en ytterligare försämring av undervisningsmöjligheterna.

Delvis från samma utgångspunkter kunna invändningar göras även mot departementschefens förslag rörande tjänstebostäder, skolmåltider och skolmaterial. Därvidlag handlar det också om en betydelsefull skatteprincip, nämligen på vilket sätt utgifterna för skoländamål skola fördelas mellan staten och kommunerna. Så som statsbidragsbestämmelserna nu äro konstruerade leda nämligen prisstegringarna till att kommunerna få vidkännas en allt större och större andel av kostnaderna. Detta kan leda till att vissa kommuner begränsa sina insatser på ifrågavarande områden, så att det blir till förfång för undervisningen. Dessutom är det ur demokratisk synpunkt icke försvarligt att åstadkomma en förskjutning av skatteuttaget så att en större andel än tidigare uttaxeras efter proportionell metod, såsom fallet är med kommunalskatten, i stället för att finansiera ifrågavarande utgifter genom den progressiva statsskatten.

Under många år ha dessa missförhållanden påtalats i olika sammanhang och 1949 års riksdag begärde hos Kungl. Maj:t att en översyn av statsbidragsbestämmelserna skulle företagas. Nu har departementschefen upprepat tidigare löften om att det skall bli en sådan utredning och har i avvaktan på resultatet därav velat gå med på endast små justeringar av nuvarande praxis. I likhet med överstyrelsen anse vi, att man icke bör vänta längre utan omedelbart genomföra åtminstone de förändringar, som äro självklart berättigade.

Såsom exempel på hur avsevärt den tidigare kostnadsfördelningen ändrats till kommunernas nackdel genom prisförhöjningarna kan man taga anslaget till fria läroböcker. Det nuvarande bidraget, 10 kronor för elev, fastställdes vid en tidpunkt när medelkostnaden var 12 kronor. Då betalade alltså staten 83 % av kostnaderna och kommunerna 17 %. Nu beräknar överstyrelsen kostnaden till kronor 30:36, och när departementschefen då föreslår, att statsanslaget skall fastställas till 12 kronor, innebär det alltså, att statens andel, jämfört med de ursprungliga fördelningsgrunderna, *sjunker* till 40 %, medan kommunernas andel *ökas* till 60 %.

På liknande sätt ha prishöjningarna påverkat statens respektive kommunernas andel av kostnaderna för skolmåltider. Överstyrelsen har på denna punkt förordat ett anslag, som med 3 700 000 kronor överstiger departementschefens förslag. Överstyrelsen framhåller emellertid, att anslagsbehovet är ännu större om man skulle ge skoldistriktet full kompensation för de ökade kostnaderna.

Även i fråga om anslaget till tjänstebostäder förklarar överstyrelsen att det måste ske en radikal förändring av bestämmelserna om bidragsprocent och maximigräns, om man åtminstone tillnärmelsevis skall kompensera skoldistrikten för kostnadsökningarna.

Vi vilja för vår del understryka behovet av en sådan förändring omedelbart. Särskilt i vissa delar av Norrland är det avgörande för lärarrekruteringen att vederbörande skoldistrikt kunna tillhandahålla bostäder. Men detta försvåras i hög grad av de ökade byggnadskostnader, som kommunerna praktiskt taget ensamma få vidkännas. Departementschefens förslag om jämkning av bidragsbestämmelserna är otillfredsställande. En ökning av anslagen till kommunerna med 2 000 respektive 4 000 kronor för bostadsbyggen, som kostar inemot 70 000 kronor, motsvarar väl knappast mer än den *ytterligare* kostnadsökning som kommer att inträda innan de nya bestämmelserna bli tillämpliga.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta,

att i avvaktan på den förestående utredningen om statsbidragsbestämmelserna omedelbart företaga de förändringar, som skolöverstyrelsen föreslagit beträffande följande punkter under åttonde huvudtiteln, och sålunda

till *Folkskolor m. m.: Bidrag för vissa byggnadsarbeten* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 78 000 000 kronor;

till *Bidrag till anordnande av skolmåltider* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 30 000 000 kronor;

till *Folkskolor m. m.: Bidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fria läroböcker m. m.* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 10 350 000 kronor samt

till *Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Stockholm i januari 1952.

Helmer Holmberg.

Gunnar Dahlgren.

Nr 446.

Av herr **Nihlfors m. fl.**, om ändring av preparatorsbefattningen hos riksarkivet till en konservatorstjänst.

(Lika lydande med motion i Första kammaren, nr 135.)

Stockholm den 26 januari 1952.

Folke Nihlfors.

Ingrid Gärde Widemar.

Elis Håstad.